

Юридичні науки

УДК 340

Гук Ганна Василівна

студентка

*Інституту прокуратури та кримінальної юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гук Анна Васильевна

студентка

*Інституту прокуратуры и уголовной юстиции
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Guk Hanna

Student of the

Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Асірян Сюзанна Рафіковна

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри права Європейського Союзу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**МІСЦЕ КОМІСАРА РАДИ ЄВРОПИ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИ**

**МЕСТО КОМИССАРА СОВЕТА ЕВРОПЫ В МЕХАНИЗМЕ
ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА**

**COUNCIL OF EUROPE COMMISSIONER IN THE MECHANISM TO
PROTECT HUMAN RIGHTS**

Анотація. *Стаття присвячена теоретичним та практичним аспектам функціонування Комісара з прав людини Ради Європи.*

Проаналізовано основні повноваження, а також співвідношення повноважень Комісара Ради Європи з Верховним Комісаром ООН з прав людини. Розглянуто особливості формування інституційної системи Ради Європи та впливу на її діяльність з боку Комісара.

Ключові слова: Комісар Ради Європи, права людини, механізм захисту, Верховний Комісар, Європейський Суд з прав людини.

Анотація. Стаття посвячена теоретическим и практическим аспектам функционирования Комиссара по правам человека Совета Европы. Проанализированы основные полномочия, а также соотношение полномочий Комиссара Совета Европы с Верховным Комиссаром ООН по правам человека. Рассмотрены особенности формирования институциональной системы Совета Европы и влияния на ее деятельность со стороны Комиссара.

Ключевые слова: Комиссар Совета Европы, права человека, механизм защиты, Верховный Комиссар, Европейский Суд по правам человека.

Summary. The article is devoted to the theoretical and practical aspects of the functioning of the Council of Europe Commissioner for Human Rights. The main powers and the relationship between the powers of the Commissioner of the Council of Europe and the United Nations High Commissioner for Human Rights are analyzed. The peculiarities of the formation of the institutional system of the Council of Europe and the influence on its activities by the Commissioner are considered.

Key words: Council of Europe Commissioner, human rights, mechanism to protect, High Commissioner, European Court of Human Rights.

Постановка проблеми. Протягом усієї історії державотворення питання прав і свобод людини було однією з найважливіших проблем

внутрішньої та зовнішньої політики держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері захисту прав і свобод людини, можливість їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку держави та суспільства. Отже, дослідження ролі Комісара Ради Європи в системі захисту прав людини є досить актуальним.

Стан дослідження. Окремі аспекти стану, удосконалення та перспектив розвитку прав людини були предметом дослідження багатьох вчених-правників, серед яких Д.В. Аббакумова, Ю.П. Битяк, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін. Проте, тема захисту прав і основоположних свобод людини завжди залишається вкрай актуальною.

Метою статті є дослідження ролі Комісара Ради Європи в механізмі захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський Союз (далі – ЄС) був створений як економічне і політичне об'єднання без будь-яких певних повноважень у галузі захисту прав людини, однак права людини дедалі більше стають невід'ємною частиною програм ЄС, що швидко розвивається. Серед усіх міжнародних організацій регіонального типу, які так чи інакше пов'язані з захистом прав людини, варто звернути увагу на Раду Європи (далі – РЄ, Рада). Саме в її межах був створений один з найбільш ефективних правозахисних механізмів на європейському континенті [1, с.248]. У Статуті РЄ закріплений принцип пошани прав людини і верховенства права. Це означає захист і дотримання принципу пошани людської гідності і свободи особи в межах неухильно міцніючої правової держави [5].

Серед основних органів Ради Європи, які діють у сфері захисту прав людини, важливе місце посідає Комісар Ради Європи з прав людини (далі – Комісар, Комісар РЄ). 7 травня 1999 р. Комітет міністрів Ради Європи на своїй 104 – й сесії в Будапешті прийняв Резолюцію (99) 50 про Комісара з прав людини Ради Європи. Таким чином, в рамках найавторитетнішої

правозахисної організації, якою є Рада Європи, з'явився новий інститут, незалежна посадова особа, завдання якої сприяти повазі прав людини та їх дотриманню в країнах ЄС. Комісар є інститутом захисту прав людини превентивного характеру, несудовою інстанцією, який виконує функції, відмінні від покладених на контрольні органи, що створені відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини або інших документів Ради Європи з прав людини.

Окремі повноваження Комісара схожі з обов'язками Верховного Комісара ООН з прав людини. Так, наприклад, обов'язок сприяти заохоченню ефективного дотримання і всебічного здійснення прав людини в державах-членах, надавати консультативні послуги та інформацію з захисту прав людини і сприяти запобіганню порушень прав людини, просвітництву і інформованості в питаннях прав людини і т.д.

Вельми важливе положення міститься в п. (е) ст. 3 Резолюції. Відповідно, Комісар має визначати можливі недоліки у законодавстві і практиці держав-членів щодо дотримання прав людини, як вони визначені у документах Ради Європи, заохочувати ефективну імплементацію цих стандартів державами-членами і допомагати їм, за їхньої згоди, у виправленні таких недоліків [5].

Комісар може детально вдаватися до вивчення та аналізу законодавства, роблячи висновок про його відповідність документам Ради з прав людини, які ратифіковані державою-членом. На підставі отриманих висновків Комісар доповідає по конкретних питаннях, якщо вважає це доцільним, Комітету міністрів, Парламентській асамблеї і, крім того, подає їм щорічний звіт про свою роботу [2]. Зокрема, після візиту до України, Комісар наголосив на планах розширити діалог з Україною щодо напрямку забезпечення прав біженців та емігрантів. Крім того, було зацентовано увагу на питанні реалізації прав на свободу слова, а саме – забезпеченні прав людини в контексті розвитку глобальної мережі Інтернет. Також,

Комісара продовжують цікавити зміни, досягнення та актуальні новини у таких напрямках, як виконання рішень в Україні Європейського суду з прав людини, зокрема, кроки, які здійснюються на виконання пілотних рішень європейської судової інстанції.

Комісар сприяє також ефективній реалізації державами-членами стандартів прав людини та за їх згодою допомагає усунути знайдені недоліки. Таким чином, Комісару дається ініціатива в аналізі не тільки законодавства, але і правозастосовчої практики держав-членів – повноваження, якого позбавлений Європейський суд з прав людини, оскільки механізм Суду починає діяти тільки після отримання звернення про порушення прав людини. Здійснення цих повноважень може дозволити Комісару відігравати важливу роль у попередженні порушень прав людини. Хоча, безумовно, ефективність залежить від волі держав і їхньої готовності визнати помилки в прийнятті того чи іншого нормативного акта [7].

Так, у своєму відеозверненні від 23 лютого 2018 року Комісар проаналізував ухвалення нових законів на національному рівні з питань прав сім'ї та юридичне визнання статі, а також зосередив увагу на очевидних змінах у ставленні суспільства до ЛГБТІ осіб у багатьох країнах Європи. В Україні 2017 рік характеризувався розширенням співпраці між поліцією та ЛГБТ організаціями і поліпшенням захисту від гомофобних і трансфобних актів агресії, проте, ключове завдання – розслідування злочинів ненависті проти ЛГБТІ осіб і покарання винних – залишається невирішеним [4].

По-друге, проводжуючи паралель між ЄСПЛ та Комісаром, слід зазначити що Європейський суд з прав людини не проводить оцінки того або іншого національного нормативного акта. Відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Суд лише ухвалює рішення про те, чи допустила держава в конкретному випадку порушення права або

свободи згідно зі своїми зобов'язаннями за Конвенцією. У свою чергу, Комісар навпаки досліджує національне законодавство у сфері захисту прав людини. Отже, компетенція, надана Комісару з прав людини є набагато ширшою.

В продовження теми захисту прав ЛГБТ Комісар зазначив, що протягом свого мандата він заохочував уряди обирати комплексний підхід до боротьби з гомофобією та трансфобією, який включав би запровадження явної заборони на дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, а також здійснення ефективних заходів із виявлення, розслідування та покарання злочинів ненависті та мови ненависті. Однак, хоча ефективні закони та системи кримінального правосуддя мають важливе значення, їх одних недостатньо, якщо ми хочемо домогтися ширших змін у ставленні суспільства до ЛГБТІ. Вони мають бути доповнені просвітницькими кампаніями та шкільною освітою, щоб сприяти розумінню та повазі прав ЛГБТ людей. Ще більш важливо, щоб уряди демонстрували позитивне політичне лідерство у цьому питанні [4].

Як вбачається з викладеного, роль Комісара у сфері захисту прав людини важко переоцінити. Проте прийнятий Комітетом міністрів Ради Європи документ (Резолюція (99) 50) містить немало обмежень і застережень щодо діяльності Комісара. Зокрема, згідно з п. 2 ст. 1 Резолюції (99) 50 Комітету міністрів Ради Європи: «Комісар поважає повноваження і виконує функції, відмінні від тих, що виконуються контрольними органами, створеними відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод або іншого договору про права людини Ради Європи» [5]. Крім того, Комісар Ради Європи з прав людини «не повинен розглядати індивідуальні скарги» [5].

Повноваження Комісара розглядати скарги фізичних осіб могли б посилити можливості оперативного реагування на порушення їх прав.

Проте автори Резолюції не мали бажання підривати систему, що склалася, оскільки у разі порушення права або свободи жертва такого порушення має право скористатися механізмом Європейського суду з прав людини. Тим більше, що після набуття чинності Протоколом №11 до Конвенції фізичні особи отримали прямий доступ в цю правозахисну судову установу [9, с. 35].

Ще одним обмеженням є те, що рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для виконання державою, яка є відповідачем у конкретній справі, що розглядається, а виконання рекомендації Комісара з прав людини зумовлене бажанням самої держави [6, с.168].

Висновок. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що створення посади Комісара РЄ з прав людини є гарною можливістю зміцнити системний підхід до заохочення і захисту прав людини в рамках Ради Європи. Ефективність діяльності Комісара значною мірою залежить від готовності держав співпрацювати з ним, а також від політичної волі цих держав і їх рішучості поліпшувати ситуацію із дотриманням прав людини право.

Література

1. Аббакумова Д.В. Щодо контрольних механізмів захисту прав людини в межах Ради Європи / Д.В. Аббакумова // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар. – прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова, Харків, 27 листоп. 2015 р.: у 2 ч. / редкол.: А.П. Гетьман, І.В. Яковюк, В.І. Самощенко та ін. – Х.: Право, 2015. Ч. 1. С. 248–256.
2. Бенуа-Ромер Ф., Клебес Г. Право Ради Європи. Прямуючи до загально-європейського правового простору, Рада Європи/пер.з англ. – Київ: К.Ш.С., 2007. С.132.

3. Битяк Ю.П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації // Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 2. С.80–93.
4. Відеозвернення Комісара Ради Європи з прав людини Нілса Муїжнієкса до конференції «Виклик без відповіді: злочини ненависті проти ЛГБТ в Україні». 2018 р. URL: <https://gay.org.ua/documents/conference2018/Video-message-of-Nils-Mui%C5%BE-nieks-UKR.pdf>
5. Конституційні акти Європейського союзу. Частина 1. – К.: Видавництво «Юстиніан», 2005. С. 21.
6. Магдій М.С. Захист прав людини в Європейському Союзі / М.С. Магдій // Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р. – Електрон. текст. дані. – 2018. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/view/4773>
7. Мицик В. Інституційний механізм європейської системи захисту прав людини // Європейське право. 2013. № 1-2. С. 157-168.
8. Рожко В.В. Рада Європи і захист прав людини / В.В. Рожко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2015. Вип. 4. С. 51-64.
9. Шишкова Н. Хартія основних прав Європейського Союзу і проблеми її конституційного розвитку // Юридичний журнал. 2004. № 4. С. 35.
10. Charter of fundamental right of the European Union // Official Journal of the European Communities 2000. P.364/01.